

Budeme moci zadržet pachatele přestupku?

PETR KOLMAN¹

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract

This article is from the area of Administrative Criminal Law. Author criticizes the legal situation in the Czech Republic can not detain an offender until the arrival of police.

Author suggests that the forthcoming changes to legislation in the field of administrative offenses remembered and opportunity for citizens to hold perpetrators of selected offenses. He believes that it is definitely a group of offenses against property, the offenses against public order and offenses against civil unions.

Key words

Administrative law, Detention of an offender, Public law

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Hlavní motivací k napsání následujícího konferenčního příspěvku, zaměřeného spíše na právní praxi než do sektoru teorie je poukázání na jeden důležitý problém, který trápí nejen autora tohoto textu, ale i řadu adresátů právních norem.

Mnoho neprávnicků si pod pojmem přestupek nesprávně představuje jen dopravní přestupky, ale je jím taktéž řada skutků, kterými *delikventi* otravují normálním lidem a jejich rodinám život.

Přestupkem se ve správním právu trestním rozumí zaviněné jednání, jenž porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek *expresis verbis* označeno v přestupkovém nebo jiném zákoně, nejde-li o tzv. jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

Toto pojmové vymezení přestupku je založeno na kombinaci materiálního a formálního vymezení. Přestupkem tedy může být jen nedovolený, protiprávní čin.²

Přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací přiměřeným (!) způsobem přímo hrozící nebo trvajícím útokem na zájem chráněný zákonem nebo jímž někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo

¹ Text vychází z právního stavu k 30.9.2012

² Viz. blíže např. Hendrych D. a kol: Právnický slovník, 3.vydání, 2009, C.H.Beck, Praha

možno v dané situaci odvrátit jinak. Např. muž poživší dvě malá jedenáctistupňová piva, odvázející v akutním případě z hůře dostupné lesní samoty těhotnou manželku do nemocnice, z právního hlediska nepáchá přešupek, byt' jinak by jeho jednání přešupkem bylo. Vždy je zde ovšem nutné dbát zásady přiměřenosti, což bývá v praxi nepochybně leckdy problém.

2. ZADRŽENÍ PACHATELE PŘESTUPKU

Hlavní část mého textu: dovolil bych si zde představit jeden důležitý návrh na legislativní změnu. Nyní platí, že můžete, přiměřeným způsobem zadržet pachatele trestného činu do příjezdu policie – viz ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu: *Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Je však povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; příslušníka ozbrojených sil může též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit.*³ U přešupků ovšem obdobná právní úprava de lege lata neplatí!

Což veřejnost leckdy neví, ale žel toho zneužívají různí delikventi. Dnes je možno sice na linku 158 oznámit přešupek, ale jako svědek či poškozený nesmíte legálně pachatele zadržet, toto oprávnění nyní občan (nepolicista) nemá! A jak tušíme, výtržník či jiný přešupník málokdy vyčká dobrovolně do příjezdu Policie ČR. Ale jak veřejná moc poté účinně zjistí totožnost pachatele?

Proč je to tak upraveno? Mám za to, že tato situace je parciálně důsledkem právně-historické geneze – před rokem 1990 (tedy před účinností dnešního přešupkového zákona) byly určité stávající přešupky (kupř. majetkové), kvalifikovány jako tzv. přečiny. A na přečiny se v citované době též procesně vztahoval trestní řád, tedy i výše zmíněné ustanovení § 76 odst. 2 tr. řádu. Poté co se citované delikty staly s účinností zákona č. 200/1990, o přešupcích ryzími přešupky (nikoliv tedy přečiny či trest. činy), odpadla u nich i možnost takového zadržetí nepolicistou.⁴

Naštěstí aplikační praxe – co vím neformální cestou od policistů – toto jednání, pokud není zcela nepřiměřené situaci, je orgány činnými v trestním řízení většinou tolerováno s tím, že se aktivní občan mohl domnívat (nezapomínejme, že je to neprofesionál navíc ve stresové situaci), že jde o trestný čin a pachatele zadržoval tedy legálně. Nad rámec tohoto textu uvádím, že jistou oporu pro zadržetí pachatele možno hledat i v občansko-právních předpisech – např. když Vám chce odejít z Vaší rodinné restaurace host bez placení a spáchal škodu menší než 5000 Kč – což je většina případů. Citovanou možnost

³ Cit. ustanov. § 76 odst. 2 trestního řádu

⁴ K obdobnému závěru dochází i policejní pedagog V. Klapal in: Zadržetí u přešupku, <http://vtklapal.blogspot.com/2012/03/ad-zadrzeni-u-prestupku.html#!/2012/03/ad-zadrzeni-u-prestupku.html>

zadržení pachatele mj. konstatoval i Nejvyšší správní soud. Stejně jako dal v roce 2010 revizorům v MHD konečně možnost zadržet černého pasažéra, odmítajícího se legitimovat, do příjezdu Policie a nejen ho bezvysledně žádat, aby vyčkal příjezdu policistů k zjištění totožnosti. V těchto případech bude lidem taktéž nápomocen i nový občanský zákoník - *Každý si může přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. (§ 14 NOobč.Z.).*

Nicméně ze systémového hlediska nepokládám za vhodné, aby se zadržování u přestupku řešilo za pomoci soukromoprávního předpisu – tedy dnešního či budoucího občanského zákoníku, což jak čtenáři tuší, budí v praxi řadu aplikačních problémů, které stresují „obyčejné lidi“ .⁵

Spolu s V. Klapalem pokládám za zcela nepřipustnou skutečnost, že když někdo v souvislosti se spácháním přestupku omezí osobní svobodu osoby podezřelé ze spáchání přestupku, vystavuje se sám nebezpečí trestního stíhání. Protože *alespoň po formální stránce* naplňuje znaky trestného činu omezování osobní svobody, popř. zbavení osobní svobody dle trestního zákona .⁶ Naštěstí aplikační praxe orgánů činných v trestním řízení , alespoň co je známo autorovi tohoto textu, takto přespříliš formálně nepostupuje.

3. ÚVAHA DE LEGE FERENDA

Jak jsem již naznačil výše, pakliže nyní de facto záleží na dobré vůli přestupníka, zda vyčká příjezdu Policie ČR , činí to z přestupkového zákona mnohokrát nevynutitelnou normu. Což v právním státě (*Rule of law, État de droit, Rechtsstaat, Estado de derecho , Stato di diritti,*) musíme odmítnout.

Proto navrhuji, aby se v rámci chystaných změn legislativy na úseku správních deliktů pamatovalo i na možnost občanů zadržet pachatele vybraných přestupků. Mám za to, že to je určitě skupina přestupků proti majetku (§ 50 přestup.zákona) , pak přestupky proti veřejnému pořádku (§ 47 přestup.zákona) a přestupky proti občanskému soužití (§ 49 přestup.zákona) .

Zákonodárce by tak vyslal občanům jasné znamení⁷, že v České republice, jako demokratickém právním státu založeném na úctě k právům a svobodám člověka a občana⁸, panuje k přestupkům (jako

⁵ Před časem mi vypravoval jeden drobný obchodník – přišel mladiství (cca 16-17 let) do obchodu, vzal si dvě plechovková piva - škoda cca 40 Kč. - a suveréně odcházel z krámu - když ho prodavačka chytla - tak na ni začal křičet - co si to dovolujete, co mě chytáte - to u přestupku nesmíte!

⁶ Srov. Klapal V. : Možnosti omezení osobní svobody osoby podezřelé ze spáchání přestupku, [Trestněprávní revue 6/2006, s. 173], C.H.Beck, Praha

⁷ *Autor se zde chtěl vyhnout mediálnímu klišé – „vyslat signál“.*

⁸ Srov. čl. 1 odst.1 Ústavy ČR

častému předstupni trestných činů)⁹ nulová právní tolerance. Což je, myslím, i v souladu s veřejným zájmem.¹⁰

Materiální právní stát je vystaven mj. jiné na důvěře občanů v právo a právní řád, mám za to, že výše zmíněný návrh a conto „občanského (laického) zadržování“ pachatelů přestupků by tuto důvěru posílil.

Contact – email

petr.kolman@law.muni.cz

⁹ Autor si je přirozeně vědom, že ne každý přestupek je přímou bránou k trest. činům, nicméně u zmíněných typů správních deliktů z § 47, § 49 a § 50 přestupkového zákona je tato spojitost relativně hojná.

¹⁰ Tuto poznámku činím i přes vědomí okřídleného tvrzení J.E. Stiglitze : *Nevíme vlastně ani, co jsou to zájmy společnosti ani státu. – cit. : Stiglitz, J. E.: Ekonomie veřejného sektoru. Grada Publishing, Praha 1997, str. 207.*